

Тайылбыр бижик

Тыва Республиканын ниити өөредилге черлеринге (школаларынга) төрөөн (тыва) чогаал эртемин 5-11 класстарга башкылаарынга таарыштыр тургустунган чижек программаны өөредилге дугайында Хоойлуга (дугаары 9, 14, 29 ст.), ниити өөредилгениң фундаменталдыг өзээнге күрүнениң федералдыг өөредилге стандартында ниити өөредилгениң түднелдерин илередир негелдеринге дүүштүр база ийиги салгалдың гуманитарлыг эртемнерге хамаарыштыр кол ниити өөредилгениң чогаал эртеминиң чижек программазында (Примерные программы по учебным предметам. Основная школа. В 2-х частях. М: «Просвещение», 2011г.) сүмелерге даянып тургускан. Ол ышкаш өөредилгениң федералдыг күрүне стандартынга кирип турар негелде, сүмелерге таарыштыр бөлүк авторларнын ажылдап кылганы чижек программаны («Тыва аас чогаалы болгаш литература»). Ниити өөредилге черлеринин 5-11 класстарынга чижек программа». Авторлар Е.Т.Чамзырын, М.А.Күжүгет, Л.Х.Ооржак. Кызыл, 2021 ч.) үндезин кылдыр алган.

1. 11-ги класска тыва чогаалды өөредир ажылчын программазының тургузуун Федералдыг күрүнениң өөредилге стандарттарының негелделеринге дүүштүр тургускан.

2. Чамзырын Е.Т. , Күжүгет М.А, Ооржак Л.Х. Ниити өөредилге черлериниң 10-11 класстарынга тыва аас чогаалы болгаш литератураның чижек программазынга даянган. НШХИ, Кызыл. 2021ч.

3. Чамзырын Е.Т. , Күжүгет М.А, Ооржак Л.Х. Тыва чогаал, 11 класс. Кызыл – 2022ч.

Школага аас чогаалы болгаш төрөөн (тыва) литератураны өөредиринин сорулгалары:

Өөредилгиз:

- чогаал сөзүглелиниң тургузуун, уран-чеченин, ооң дылының онзагай талаларын, идея-тематиктиг утказын, композициязын ханы сайгартып;
- чогаалдың теориязының эге билиглериңге даянып, чечен чогаалдың аймаан, жанрын, хевирин, ооң бижиттинген төөгүзүн чыып;
- чечен чогаалдың онзагайын уран чүүлдүн өске хевирлери-биле деңнеп, орус болгаш өске-даа чоннарның литературазында тыва чогаалдарның идея-тематиказы-биле хөөнөш уткалыг чогаалдарны деңнеп;
- чогаал сайгарарынга ажыглаар янзы-бүрү медээ-сүмелерни (Интернет четкизи, словарьлар, библиографтыг справочниктер, энциклопедиялар) ажыглап сайгарарын өөредир.

Сайзырадылгалыг:

- уругларның амыдыралче бот-тускайлаң медреселдиг көрүжүн хевирлеп, чогаалдыкчы арга-шинээн;

- аас болгаш бижимел чугааны делгеренгей, утказынга дүүштүр шын ажыглап, сайгарарын сайзырадыр.

Кижизидилгелиг:

- сагыш-сеткили байлак, мөзү-бүдүжү чаагай, эптиг-чөптүг;
- кижилерге, төрөөн черинге, бойдузунга ынак, хумагалыг;
- хамааты бот-медерели бедик; ада-чурт төөгүзүн үнелеп билир;
- номчулгага сонургалдыг, чогаадыкчы езу-биле боданып, бодунуң туружун амыдыралдың кандыг-даа байдалында камгалап билир кижини кижизидер.

Тыва аас чогаалы болгаш литература эртемнериниң утказы болгаш тургузуу

Чечен чогаал кижиниң сагыш-сеткилиниң хөй янзы талаларын эскерип шинчилээринге, амыдыралды үнелээринге, долгандыр турар бойдуска хумагалыг болурунга өөредир. Ынчангаш литература, уран чүүлдүң өске-даа хевирлери дег, уругларның мөзү-бүдүжүн хевирлээринге болгаш эстетиктиг көрүжүн быжыглаарынга салдарлыг.

Тыва аас чогаалы болгаш литература – Тыва Республиканың школаларында кол эртемнерниң бирээзи. Ук эртемнерни өөредириниң кол сорулгазы – аас чогаалы тыва чоннуң ада-өгбелериниң чүс-чүс чылдарда чогаадып, сайзырадып келген сөстүң уран чүүлү деп билиндирбишаан, чогаалды амыдырал-биле холбап, ханы сайгарып билир; бүгү талалыг сайзыраңгай, бедик культуралыг, тыва болгаш хөй националдыг Россия чоннарының культуразын, ооң байлаан, найыралын үнелеп билир; чараш мөзү-бүдүштүг, бодунуң үзел-бодалын, хамааты туружун камгалап шыдаар хамааты кижини хевирлээри.

Тыва чогаалдың өзээн национал литератураның алдын фондузунда кирген чогаалдар тургузуп турар. Уругларның делегей көрүүшкүнүн, эстетиктиг негелделерин, хамааты туружун хевирлевишаан, бодунга болгаш долгандыр хүрээлелге чөптүг хамаарылгалыг, шүгүмчүлелдиг болурун чогаал кижизидер. Чечен чогаал-биле харылзаа угаап-боданырының арга-шинээн сайзырадыр, чогаалчының делегейи-биле, ооң чогаал бижиир аян-хөөнү-биле чоок таныжары болур. Чоннуң амыдыралчы байлак дуржулгазындан укталган аас чогаалы, орус болгаш делегейниң классиктиг литературазы, тыва чоннуң эрте-бурунгудан бээр онзагай культуразы кижиниң мөзүлүг аажы-чаңын хевирлээр, чогаал делегейи-биле харылзааны быжыг тудар. Ук харылзаалар уругларны орус болгаш делегей литературазының шылгараңгай чогаалдары-биле таныштырарынга, тыва чогаалды кожа-хелбээ чоннарныё чогаалдары-биле деңнеп сайгарарынга, оларның чоок болгаш ылгалдыг талаларын тодарадып билиринге өөредир.

Чечен чогаалда уран сөстүң дузазы-биле чураан амыдыралдың илереп келирин чүгле сеткил хөлзээшкинниг эвес, а медерелдии-биле сайгарып билирин өөредир. Чечен

чогаалды төөгү, философия, психология, педагогика, уран чурулга эртемнери-биле чергелештир көрүп болур. Ону «Кижидугайында эртем», «Амыдыралдың ному», «Уран-чечен шинчилел» деп адап турары таварылга эвес.

Тыва чогаал эртеми ниити филологияның тыва дыл эртеми-биле сырый холбаалыг. Уругларның чугаа сайзыралынга, чугаа культуразынга, хөй-ниити харылзажылгага тыва чогаал эртемниниң салдары улуг. Чечен чогаалдың дылы дыл эртемниниң бүгү адырлары-биле холбаалыг болганда, уруглар сөстүң эстетиктиг функцияларын сайгарар ужурлуг.

Тыва улустуң аас чогаалы болгаш төрөөн (тыва) литература кижилерниниң меделерин сайзыралынга, сагыш-сеткилин байыдарынга, аажы-чаңын хевирлээринге, чоннуң чаагай чаңчылдарын өөредиринге аажок улуг салдарны чедирип турар. Ынчангаш амгы үеде аас чогаалы болгаш төрөөн (тыва) литератураны тыва школаларда тускай эртем кылдыр өөредип турар, уран чүүлдүң өске-даа хевирлери-биле холбаштырып өөретишаан, аныяк-өскенни чараш аажы-чаңга кижизидер сорулгаларны салып турар.

Тыва улустуң шаандагы болгаш амгы амыдыралы-биле хосталга, аас-кежик дээш чүс-чүс чылдарда чоннуң демисежип чорааны-биле улустуң аас чогаалы болгаш чечен чогаал өөреникчилерни таныштырар болгаш оларны төөгүчү ёзу-биле угаап өөредир.

Россияның хөй националдыг улустарының аразында акы-дуңма хамаарылгазын база кожа-хелбээ чурттар-биле болгаш делегейниң бурунгаар депшилгелиг чоннары-биле харылзааларын көргүскен чогаалдар чалыыларның патриотчу болгаш интернационалчы сеткилдерни оттурарынга үнелеттинмес ажык-дузалыг.

Улустуң аас чогаалы болгаш литература аныяк салгалды чаагай идеалдарга, улусчу моральга, ужур-чурумга кижизидер талазы-биле эвээш эвес курлавырлыг болганда, оларны төрөөн чуртунга, чонунга, ооң төөгүзүнге чоргааралды, бойдуска, кижиге, дириг амытаннарга гуманистичи ёзу-биле хамаарылгалыг болурунга кижизидер.

Мөзүлүг болгаш мөзү чок маадырларның омур-хевирин дамчыштыр тыва литература ак сеткилдиг, үнелиг чүүлдерни хүлээп алыр болгаш деткиир, четпес чүүлдер-биле эптешпес, демиселчи салдарны өстүреринге дузалаар.

11-ги класстарга тыва литератураның төөгүзүн болгаш бирги салгалдың чогаалчыларының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын тускай өөренир кылдыр көрдүнген. Ортумак школа доозар өөреникчилер төрөөн чогаалының төөгүзүн болгаш ооң хөгжүлдесин чогаалчыларның ажыл-чорудулгазы-биле холбап өөренирлер.

11-ги класска өөреникчилер С.Сарыг-оолдуң, С.Пюрбюнүн, С.Токаның, Б.Хөвемейниниң, О.Саган-оолдуң, С.Сүрүң-оолдуң, Ю.Кюнзегештин, М.Кенин-Лопсанның болгаш өскелер-даа сурагжаан чогаалдарын оларның чогаадыкчы намдарларын дамчыштыр өөренип эртерлер.

11-ги классты доозуп тургаш, өөреникчилер дараазында мергежилдерни болгаш чаңчылдарны чедип алыр:

- чечен чогаалдың идеялиг утказын илередиринге дузалыын барымдаалап тургаш, композицияның, ооң кезектериниң (чуруктуң, пейзажтың д.о.ө) ужур-дузазын тодарадып билир;
- чогаалдың төөгүлүг үе-биле харылзаазын тып билир;
- чечен чогаалдың хевири болгаш утказы таарышкан турар кылдыр чогаалчының чогаалдыкчы ажыл-чорудулгазын база делегей көрүүшкүнүн, онзагай арыннар, болуушкуннарны, өөрөнгөн болгаш номчаан чечен чогаалдарын үнелеп билир,
- чечен чогаалга болгаш ниитилел айтырыынга чогаадыг (илеткел) бижиир;
- чогаадыг болгаш аас-биле дыңнадыг илеткел планын тургузуп, темага болгаш планга дүүштүр херек материалдарны шилип база бөлүктөп билир; сонуургаан айтырыынга бодунуң хамаарылгазын илередип база бодалдарын шынзыдып шыдаар;
- чечен шүгүмчүлелдиг чүүлдүң, ниитилел айтырыынга бижиир очерктин делгереңгей планын, тезистерин тургузуптар;
- чогаадыгның азы илеткелдин утказынга тааржыр сөстөрни, турум каттыжыышкыннарын база аянын аргаларны ажыглап билир;
- энциклопедиялыг база литературлуг словарьларны, библиографияны болгаш библиотека каталогтарын, дузалал номнарны ажыглап билир апарган болур.

Программаның ады болгаш авторлары:

«Тыва аас чогаалы болгаш литература». Ниити өөредилге черлеринин 5-11 класстарына чижек программа». Авторлар Е.Т.Чамзырын, М.А.Күжүгет, Л.Х.Ооржак. Кызыл, 2018

Өөредилге ному:

Авторлары: Чамзырын Е.Т., Херел А.Х., Ооржак М.Н. Тыва чогаал. 11 класс. Кызыл, ТывНУЧ., 2022.

11-ги класска чечен чогаал өөредириниң шактарының хуваалдазы:

- 1). Чогаалчыларның намдарын болгаш чечен чогаалдын сөзүглелин сайгарарына – __ шак,
- 2). Чогаал теориязын өөредиринге - __ шак
- 3). Кирилде болгаш түңнел кичээлдерге - 2 шак

4). Чугаа сайзырадылгазынга - ___ шак

5). Класстан дашкаар номчулгага – ___ шак

Ниитизи-биле - 102 шак

Немелде литература:

1. А.К.Калзан. Амыдырал болгаш литература. Кызыл: ТывНУЧ, 1980.
2. А.К.Калзан. Өзүлдениң демдектери. Кызыл: ТывНУЧ, 1991.
3. А.К.Калзан. Тыва литература. 8-10 класс. Кызыл: ТывНУЧ, 1987.
4. А.С.Төгүй-оол. Шинчилелдер. Кызыл: ТывНУЧ, 2001.
5. В.С.Салчак. Тыва чогаалчылар дугайында демдеглелдер. Кызыл: “Аныяк”, 2000.
6. В.С.Салчак. Уран сөстүң ужуу. Абакан: “Журналист”, 2010.
7. Г.Н. Курбатский. Тувинцы в своем фольклоре. Кызыл: ТКИ, 2001.
8. Д.С. Куулар. Тувинская поэзия. Очерк истории. Кызыл: ТКИ, 1970.
9. Д.С. Куулар. Төөгү болгаш амгы үе. Кызыл: ТывНУЧ, 1982.
10. Д.С.Куулар. История и современность. Кызыл: ТКИ, 2002.
11. Д.Ч. Сүндүп. Тыва улустуң аас чогаалын школаларга өөредириниң методиказы. Кызыл: ТывНУЧ, 1992.
12. Е.Т.Танова. Тываның чогаалчылары: намдар-төөгүзү, ажыл-чорудулгазы. Кызыл: ОАО “Тываполиграф”, 2013.
13. Е.Т.Чамзырын. Төрээн чогаалды өөредириниң теориязы болгаш методиказы. Кызыл, ТывКУ, 2005.
14. З.Б. Самдан. Избранные научные труды. Тувинская словесность: миф-сказка-литература. Абакан: ООО «Журналист», 2011.
15. З. Б. Самдан. Тыва чогаалдың кокпалары-биле. Кызыл: Рестипография, 2005.
16. Күл-тегин. Мөңге даштың сарыны. Новосибирск: «Наука», 2003.
17. М.А.Хадаханэ. Тувинская проза. Кызыл: ТКИ, 1968.
18. М.А. Хадаханэ. Литературная Тува. Кызыл: ТКИ, 1986.
19. М.А.Хадаханэ. Беседы о тувинской литературе и не только... Кызыл:ТывНУЧ, 2006.
20. Н.Ш.Куулар, М.А.Кужугет. Амгы тыва шүлүк чогаалының сайзыралы. Кызыл: ТКИ, 2011.
21. С.Б. Пюрбю. Аныяк чогаалчыларга дуза. Кызыл: КЦО “Аныяк”, 2003.
22. С.М. Байсклан. Поэтика тувинского героического эпоса. Кызыл: ТКИ, 1987.
23. С.М.Орус-оол. Избранные научные труды. Абакан: ООО «Журналист», 2011.
24. С. С. Комбу. Тувинская литература. – Новосибирск: Наука, 2012.
25. Тыва Республиканың чогаалчылары. (М.Б.Ховалыг тургускан. Кызыл, 2000)

26. Тываның чогаалчылары – Писатели Тувы. (М.Б.Ховалыг тургускан. Кызыл, 2001)
27. Тыва литератураның допчу очерктери. (А.Калзан, М.Хадаханэ, Д.Куулар). Кызыл: ТывНУЧ, 1975.
28. Тыва литература талазы-биле эртем-методиктиг статьялар чыындызы. Кызыл, ТывНУЧ, 2010.
29. Тыва чечен чогаал: сөөлгү үениң шинчилелдери. ТГШИ-ниң шинчилелдер чыындызы. Кызыл: ГУП РТ “Тываполиграф”, 2009.
30. Тыва чогаал. Библиографтыг айтылга. Г.Д.Сундуй, М.М.Ооржак тургускан. Кызыл: НШСИ, 2010.
31. Тюркская руника: язык, история, культура (к 120-летию дешифровки орхон-енисейской письменности). Часть I: материалы Международной научной конференции (г.Кызыл, 10-11 июля 2013 г.). – Абакан: Хакасское книжное издательство, 2013.
32. Тюркская руника: язык, история, культура (к 120-летию дешифровки орхон-енисейской письменности). Часть II: материалы Международной научной конференции (г.Кызыл, 10-11 июля 2013 г.). – Абакан: Хакасское книжное издательство, 2013.
33. У.А.Донгак. Тувинское стихосложение. Кызыл: ТКИ, 2006.

**Тыва чогаал
11 класс**

№	№	Кичээлдин темазы	Шагы	Онаалга	Ай-хүнү	Херек кырында
		1-ги чартык чыл				
1	1	Кирилде кичээл. Тыва литератураның амгы үеде хөгжүлдезинин байдалы.	1	Конспектини номчуур		
2	2	Тыва шүлүк чогаалынын шапкын хөгжүлдези. Амгы тыва проза, шии чогаалының сайзыралы.	1	Номчуур, конспект.		
3	3	Орус болгаш тыва дылга бижип чоруур чогаалчылар. Очулга ажылының сайзыралы. Тыва чечен чогаал критиказы.	1	Чижектер тып ажылдаар.		
4	4	К.К.Кудажының намдары болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры		
5	5	К.К.Кудажынын проза чогаалының дээжизи «Уйгу чок Улуг-Хем» - роман-эпопея.	1	«Уйгу чок Улуг-Хем» чогаалда бердинген эгелерни номчуур (мөңгүн том).		
6	6	К.К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем». Мөңгүн томнуң символиктиг утказы, тыва чоннуң амыдыралы-биле холбаалы.	1	Чогаалды номчуур, уран-чечен аргаларга чижектер.		
7	7	К.К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем». Алдын томнуң символиктиг утказы.	1	Айтырыгларга харыылаар. Чогаалды номчуур.		
8	8	К.К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем». Романның төөгү-биле холбаазы.	1	Төөгүге хамаарышкан одуругларны ушта бижиир.		
9	9	К.К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем». Романда төөгүлүг кижилернин окур-хевирлери, прототиптери.	1	Үзүндүден уран-чечен аргаларга чижектер тып ажылдаар.		

10	10	К.К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем». Романның сюжет-композициясы, дылының уран-чечени.	1	Чогаалды төндүр номчуур Чогаадыг бижирирге белеткел.		
11-12	11-12	Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг К.К.Кудажының «Уйгу чок Улуг-Хем» деп роман-эпопеяда тыва чоннун төөгүзүн чырытканы.	2	К.К.Кудажының «Долуманын хуулгаазыны» деп чогаалын номчуур.		
13	13	К.К.Кудажының «Долуманын хуулгаазыны», ооң бижиттинген төөгүзү болгаш амыдырал-биле холбаазы.	1	Шиини номчуур, уран-чечен аргаларга чижектер тып ажылдаар.		
14	14	К.К.Кудажы «Долуманын хуулгаазыны». Шииде кол маадырнын омур-хевирин дамчыштыр чогаалдың идеясының илереттингени.	1	Таблицаны долдурар.		
15	15	К.К.Кудажы «Долуманын хуулгаазыны». Шииде маадырларнын омур-хевирин чуруп көргүскени	1	Номчуур, чогаалга хамаарыштыр чуруктар чуруур.		
16	16	К.К.Кудажы «Долуманын хуулгаазыны». Чогаалдың дылының уран-чечени, байы.	1	Шииниң дылының онзагайларын тодарадыр, чижектерин бээр		
17	17	Чогаал теориясы. Комедия – шии чогаалынын бир чаа хевирин, оон тыва литературага тывылганы болгаш хөгжүлдеси. К.К.Кудажы «Долуманын хуулгаазыны». Шииде комедияның им-демдектери.	1	Айтырылгаларга харыылаар.		
18	18	Класстан дашкаар номчулга	1	Чогаалга үнелел бижиир.		
19	19	Е.Т.Танова. Намдары болгаш чогаалдыкчы ажыл-чорудулгазы. «Дошкун чылдарның чазы».	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
20	20	Е.Т.Танова. «Дошкун чылдарның	1	Уран-чечен		

		казы». Кол маадырнын амыдыралында трагизм.		аргаларга чижектер тып ажылдаар.		
21	21	Е.Т.Танова. «Дошкун чылдарның чазы». Тыва литературада репрессия темазынын илереттингени.	1			
22	22	Е.Т.Танова. «Дошкун чылдарның чазы».	1	Алдан-маадырлар дугайында дыңнадыг кылыр.		
23	23	Е.Т.Танова. «Дошкун чылдарның чазы». Чогаалдын дылынын уран чурумалды.	1			
24-25	24-25	Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг. Тыва литературада репрессия темазын чырыткан чогаалдарнын көстүп келгени.	2			
26	26	В.Б-Х.Монгуш. Намдары болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.	1	Шоодуглуг аянга бижиттинген чогаалдар номчуур.		
27	27	В.Б-Х.Монгуш. «Каткы бажы каткан эвес». Сатира, юмор болгаш чогаалчы.	1			
28	28	В.Б-Х.Монгуш. Чогаалдарының темаларының хөй янзылыгы.	1			
29	29	М.К.Өлчей-оол. «Хөөрээрнин чугаалары». Өөрлөш чогаалдар-биле төрелдешкээ.	1	Чогаалдарга хамаарыштыр чурук чуруур.		
30	30	М.К.Өлчей-оол. «Хөөрээрнин чугаалары». Чечен чогаалдарнын уран-чечени болгаш дылынын байы.	1			
31	31	Класстан дашкаар номчулга. Амгы тыва литературада сатира чогаалы.	1	Шоодуг бижиирин шенеп көөр		
32	32	Чогаал теориязы. Сатира, юмор жанрының дугайында	1	Конспектини номчуур. Конспектиге хамаарыштыр		

				айтырыгларга харыылаар.		
33	33	С.В.Козлованың намдары болгаш чогаадыкчы ажылы. «С.В.Козлова – очулдурукчу, журналист».	1	Библиотекадан немелде материал чыыры. Күзелибиле бир шүлүүн шээжилээр.		
34	34	С.В.Козлова «Агы», «Чаражын аар»	1			
35	35	С.В.Козлованың «Сыра» деп шүлүглелиниң тыва улустун төөгүзү-биле холбаалы.	1	Чогаалды номчуур. Айтырыгларга харыылаар		
36	36	С.В.Козлованың «Сыра» деп шүлүглелинде деталь, монолог, диалогтарнын ролю.	1	Чурумалдыг аргаларнын чижектерин ушта бижиир.		
37	37	С.В.Козлова «Сыра». Чогаалдын идеялиг утказы, дылынын уранчечени, чончuzu.	1	Чогаалга хамаарыштыр бижимел ажыл		
38	38	М.Б.Доржу. Намдары, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Чогаалчының ынакшыл лириказынын онзагайы.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
39	39	М.Б.Доржу. «Тыва аъттар» деп шүлүүнүн темазы, төөгү-биле холбаазы.	1	Бердинген шүлүктүн уранчечен сайгарылгазы.		
40	40	М.Б.Доржунун «Тыва аъттар». Дайын чылдарында аъттын киирген улуу. «Кижин болгаш Аът»	1	Тыва аъттар дугайында дыннадыг кылыр.		
41	41	А.А.Даржай. Намдары, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.	1	Немелде материал чыыры. Күзелибиле бир шүлүктү шээжилээр.		
42	42	А.А.Даржай «Дазыл». Прозашүлүктүн ханы философчу утказы.	1	Овур-хевирлерни илдеткен одуругларны тып ажылдаар.		

43	43	А.А.Даржай «Дазыл». Чогаалдын амыдырал-биле холбаалы.	1	Уран-чечен аргаларга чижектер. Ужур-утказын тодарадыр.		
44	44	А.А.Даржай «Дазыл». Чогаалдың дылынын уран-чечени.	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
45	45	А.А.Даржай «Игил ызы». Улустун аас чогаалы-биле тудуш холбаалы, тургузуунуң онзагайы.	1	Тыва улустун аас чогаалынын хевирлерин тып бижиир.		
46	46	А.А.Даржай «Игил ызы». Улустун аас чогаалы-биле тудуш холбаалы, дылынын онзагайы.	1	Уран-чечен аргаларга чижектер ушта бижиир		
47	47	А.А.Даржай «Игил ызы». Катаптаашкынарның, монологтарның, диалогтарның ужур-дузасы.	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
48	48	Класстан дашкаар номчулга. А.А.Даржай «Он акша». Чогаалда мөзү-шынар теманың илереттингени.	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
		2-ги чартык чыл				
49	1	А.А.Даржайның «Четкер четкизи» деп шиинин тема, идеязы. Чогаалда амгы үениң чидиг айтырыгларын көдүргени.	1	«Четкер четкизи» шиинин адының тывызыын тывар, шиини номчуур		
50	2	А.А.Даржай «Четкер четкизи». Шиинин персонажтарынын омур-хевири.	1	Чогаадыгнын темазынга дүүштүр белеткенир. Айтырыгларга харыылаар		
51	3	А.А.Даржай «Четкер четкизи». Чогаалдын уран-чечени, дылынын онзагайы.	1			

52	4	А.А.Даржай «Четкер четкизи».	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
53-54	5-6	Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг «А.А.Даржайнын «Четкер четкизи» деп шиизинде амгы үениң чидиг айтырыгларын көдүргени»	2	«Четкиге туттурбас дизе...». Чуруктар чуруур.		
55	7	Моолдуң Сенгел аймактан тыва омактыг Галсан Чинагийн. Намдары болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. «Дошкун чылдарнын чазы».	1	Конспектини номчуур. Конспектиге хамаарыштыр айтырыгларга харыылаар.		
56	8	Моолдуң Сенгел аймактан тыва омактыг Галсан Чинагийн. «Дошкун чылдарнын чазы».	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
57	9	Моолдуң Сенгел аймактан тыва омактыг Галсан Чинагийн. «Дошкун чылдарнын чазы».	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
58	10	В.С.Серен-оолдуң намдары болгаш чогаадыкчы ажыл-ижи.	1	Конспектини номчуур. Конспектиге хамаарыштыр айтырыгларга харыылаар.		
59	11	В.С.Серен-оол. Шүлүктериниң онзагайы. «Сыгыттың аяны».	1	Тургузуунун аайы-биле сайгарылгазын кылыр.		
60	12	В.С.Серен-оол. Шүлүктери. «Аржаанның аялгазы». «Мээң Тывам».	1	Уран-чечен аргаларга чижектер.		
61	13	Э.Л.Донгак. Намдары, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.	1	Конспектиге хамаарыштыр айтырыгларга харыылаар.		
62	14	Э.Л.Донгак. «Эрги хонаштар». Романның төөгү-биле холбаазы.	1	Карточка-биле ажыл. Тестиге		

		Тема, идеязы.		харыылаар.		
63	15	Э.Л.Донгак. «Эрги хонаштар».	1			
64	16	Э.Л.Донгак. «Эрги хонаштар».	1	Чижектер тып ажылдаар.		
65	17	Э.Л.Донгак. «Эрги хонаштар». Чогаалдың уран-чечени, дылынын онзагайы.	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээн бодалым» (үнелел бээр)		
66	18	М.Б.Көжелдей “Төрээн чурттан ыракка”. Тоожунуң тыва чоннун төөгүзү-биле холбаалыы. Тема, идеязы.	1	Бердинген айтырыгларга харыылаар.		
67	19	М.Б.Көжелдей “Төрээн чурттан ыракка”. Репрессия теманың илереп келгени.	1	Маадырларның омур-хевири тургузар.		
68	20	М.Б. Көжелдей “Төрээн чурттан ыракка”.	1	Карточка-биле ажыл. Уран-чечен аргаларга ажылдаар.		
69	21	М.Б. Көжелдей “Төрээн чурттан ыракка”.	1			
70	22	М.Б. Көжелдей “Төрээн чурттан ыракка”. Чогаалдын уран-чечени, дылынын онзагайы.	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээн бодалым» (үнелел бээр)		
71	23	Тыванын орус дылдыг чогаалчылары (допчулал)	1	Конспектини номчуур.		
72	24	Ш.Д.Куулар «Баглааш». Романның кол утказы, чогаалдың чурумалдыг символу.	1	Маадырларның характеристиказын бээр, таблица тургузар.		
73	25	Ш.Д.Куулар «Баглааш».	1	Номчуур.		
74	26	Ш.Д.Куулар «Баглааш». Тыва аас чогаалында символдарнын ужурдузаны.	1	Номчуур, конспектилээр.		
75	27	Чогаал теориязы. Чурумалдыг символ	1	Чогаалдардан символга чижектер		

				тыварын шенээр.		
76	28	Антон Уержаа (Кужугет Антон Уержаевич). Шүлүктөрүнүн онзагайы.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
77	29	Антон Уержаа (Кужугет Антон ержаевич). Шүлүктери. «Ынак-тыр мен», «Хараган», «Хээлер».	1	Күзели-биле кайы-бирээзин шээжилээр.		
78	30	Антон Уержаа (Кужугет Антон Уержаевич). Шүлүктери.	1	Бир шүлүүнге сайгарылга кылырын шенеп көөр.		
79	31	М.М.Дуюнгар «Мөчөк ирей», Чечен чугааның философчу утказы, дылының чурумалды.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
80	32	М.М.Дуюнгар. «Чалбак-Мыйыс». Чечен чугааның философчу утказы, дылының чурумалды.	1	Чогаалчынын өске чогаалдарын номчуур.		
81	33	Э.Б.Мижит. Чогаадыкчы ажил-чорудулгазы.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
82	34	Э.Б.Мижит. Шүлүкчү болгаш ооң иштики делегейи, дылынын онзагайы.	1	Конспектини номчуур. Айтырыгларга харыылаар.		
83	35	Э.Б.Мижит. Шүлүктөрүнүн онзагайы	1	Бир шүлүүнге сайгарылга кылырын шенеп көөр.		
84	36	Э.Б.Мижит. “Иениң ынакшылы”	1	Чогаалга хамаарыштыр тест тургузар		
85	37	Э.Б.Мижит. “Иениң ынакшылы”	1			
86	38	Э.Б.Мижит. “Иениң ынакшылы”	1			
87	39	Э.Б.Мижит. “Иениң ынакшылы”	1			

88-89	40-41	Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг “Э.Б.Мижиттин “Иениң ынакшылы” деп шиизинде Ава кижинин ажы-төлүнгө ынакшылын илереткени”	2	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
90-91	42-43	Амгы шүлүк чогаалының сайзыралы, амгы байдалы.	2	Конспектини номчуур. Айтырыгларга харыылаар. Чижектер тып ажылдаар.		
92	44	А.С.Бегзин-оол. Шүлүктери. Шүлүкчү болгаш ооң иштики делегейи.	1	Чогаалчы дугайында немелде материал чыыры.		
93	45	А.С.Бегзин-оол. Шүлүктери. Шүлүкчү болгаш ооң иштики делегейи.	1	Бир шүлүүнгө сайгарылга кылырын шенеп көөр.		
94-95	46-47	Амгы тыва литературада херээжен чогаалчылар.	2	Херээжен чогаалчылар дугайында немелде материал чыыры.		
96-97	48-49	Чогаал теориязы. Орус дылдан тыва дылче чечен чогаал очулгазы. Очулдурукчулар болгаш очулгалар.	2	Орус дылдан тыва дылче очулдурган номнарның чижектери.		
98	50	Класстан дашкаар номчулга. Делегей болгаш национал литература. Ч.Айматов «Баштайгы башкы»	1	Карточка-биле ажыл. Уран-чечен аргаларга ажылдаар.		
99	51	Делегей болгаш национал литература. Ч.Айматов «Баштайгы башкы»	1	«Чогаалга хамаарыштыр мээң бодалым» (үнелел бээр)		
100	52	«Тыва литератураның делегейинче аян чорук»	1	Өөренип эрткен чогаалдарын катаптаар.		
101	53	Хыналда ажыл	1	Бердинген айтырыгларга харыылаар.		

102	54	Түннел кичээл	1			
-----	----	---------------	---	--	--	--